

ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. LXIV, 1

SECTIO B

2009

Katedra Turystyki i Rekreacji
Zamiejscowy Wydział Wychowania Fizycznego w Białej Podlaskiej
Akademia Wychowania Fizycznego w Warszawie

GRZEGORZ GODLEWSKI, MIROSŁAW ZALECH

*Czynniki determinujące potencjał turystyczny regionu
na przykładzie południowego Podlasia*

Factors determining tourist potential of the region basing
on the example of southern Podlasie

Słowa kluczowe: potencjał turystyczny, determinanty rozwoju, południowe Podlasie

Key words: tourist potential, development determinants, southern Podlasie

WPROWADZENIE

Południowe Podlasie, wraz z jego centralną częścią – miastem Biała Podlaska i powiatem białskim, to dobry teren do uprawiania turystyki. Jest to największy powiat w województwie lubelskim – 2754 km² (11% jego obszaru) i jeden z trzech największych w Polsce. Koryta 29 rzek (o łącznej długości 540 km), połacie lasów (71,5 tys. ha) oraz stawy i zbiorniki retencyjne urozmaicają nizinno-równinny krajobraz. Jego atuty tworzy także piękne i niezdegradowane środowisko naturalne, wzbogacone przez człowieka o krajobraz wsi i miasteczek. Zobaczyć tu można samotne wiatraki, drewniane kościołki, cerkwie, wiejskie chałupy, urokliwie położone wśród pól i lasów przydrożne krzyże i kapliczki, otulone zielenią niewielkie dworki i zespoły pałacowo-parkowe (Roskosz, Grabanów, Styrzyniec, Kozula) czy fragmenty dawnej małomiasteczkowej zabudowy.

Ważnym atutem południowego Podlasia jest jego dostępność komunikacyjna. Przez Białą Podlaską przebiega jeden z najważniejszych transeuropejskich

szlaków komunikacyjnych Wschód–Zachód – międzynarodowa trasa E-30 z Madrytu przez Paryż, Berlin, Warszawę do Moskwy. Jest to jednocześnie jeden z najbardziej zurbanizowanych odcinków transportowych biegnących w kierunku wschodnim. Równolegle do szlaku drogowego przebiega magistrała kolejowa E-20 z Paryża do Władywostoku. W omawianym regionie wytyczono również szlaki kajakowe, trasy piesze i kolarskie. Szlak kajakowy rzeką Krzną pozwala na podziwianie naturalnego piękna tej rzeki w jej dolnym odcinku. Trasa nad rzeką nadaje się także do wędrowki konnej, pieszej i rowerowej.

Południowe Podlasie położone jest w dorzeczach Bugu i jego lewobocznego dopływu Krzny oraz rzeki Tyśmienicy, prawobocznego dopływu Wieprza. Przez środkową jego część przepływa Krzna, która swoje źródła ma w Bagnie Jata (na zachód od Łukowa), a malownicze ujście do Bugu w pobliżu Nepli. Rzeka ta na odcinku od Międzyrzecza Podlaskiego do Nepli uznawana jest za naturalną granicę pomiędzy Niziną Południowopodlaską a Polesiem Podlaskim. Teren Podlasia przecina z południa na północ kanał Wieprz–Krzna, który ma charakter kanału melioracyjnego i spełnia istotną rolę w gospodarce rolnej tego regionu (Strategia rozwoju...).

Niezwykle bogata i zróżnicowana jest szata roślinna. Występuje tu ponad 1150 gatunków roślin naczyniowych charakterystycznych dla środkowowschodniej Europy, z czego znaczna część to rośliny rzadkie i chronione (m.in. brzoza niska, rosiczka pośrednia, goryczka gorzkawa). Znaczną powierzchnię tego regionu pokrywają kompleksy leśne – pozostałości Puszczy Podlaskiej. Największe zespoły leśne skupione są w rejonie Parczewa, Międzyrzecza Podlaskiego, Białej Podlaskiej, Chotyłowa, Sarnak (Strategia rozwoju...). Te atuty powodują, że obszar ten zaliczany jest do najbardziej atrakcyjnych przyrodniczo w Polsce.

W celu zachowania środowiska naturalnego w 1994 roku utworzono Park Krajobrazowy „Podlaski Przełom Bugu” obejmujący obszar 48 tys. hektarów. Wydłużony, wygięty półkoleście kształt parku wyznacza dolina rzeki Bug. Do chwili obecnej utworzono na południowym Podlasiu 15 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 880 ha (Strategia rozwoju...).

Na omawianym terenie znajduje się około 400 pomników przyrody ożywionej i nieożywionej. Na przestrzeni wieków przy dworach, pałacach, zamkach, kościołach, klasztorach i w miastach powstawały sztuczne nasadzenia zwane parkami dworskimi. Na terenie południowego Podlasia jest ich około 70 i są one cennymi zabytkami historycznymi, a często stanowią jedyne obszary wysokiej zieleni w krajobrazie rolniczym Podlasia i Polesia (Strategia rozwoju...).

Wymienione powyżej walory bardzo silnie wkomponowują się w produkt turystyczny oferowany przyjeźdnym, należy jednak pamiętać, iż turystyka jest

zjawiskiem nie tylko przyrodniczym i geograficznym, ale także społeczno-gospodarczym oraz przestrzennym. Dlatego warto wspomnieć o regionalnym aspekcie turystyki i krajoznawstwa, w którym powszechnie używa się pojęcia *region*. Termin ten wywodzi się z łac. słowa *regio, regionis*, co oznacza ruch w określonym kierunku, a także przestrzeń (okolicę, krainę). Tak więc jest to ściśle określony terytorialnie obszar, charakterystyczny pod względem wybranych kryteriów i różny od obszarów sąsiadujących (Kornak, Rapacz 2001).

Turystyczne jednostki przestrzenne, w rozumieniu przestrzeni geograficznej i społeczno-ekonomicznej, obejmują najczęściej stosowane pojęcia: obszar, region turystyczny, miejscowość turystyczna i wieś turystyczna. Trudności w jednorodnym wyodrębnieniu obszarów turystycznych powodują, iż najczęściej używanym pojęciem jest region turystyczny rozumiany jako obszar pełniący funkcję turystyczną na zasadzie jednorodności cech środowiska geograficznego oraz wewnętrznych powiązań usługowych (Warszyńska, Jackowski 1978).

Regionem turystycznym możemy zatem nazwać stosunkowo jednorodny obszar, który wyróżnia się z otoczenia określonymi cechami naturalnymi lub nabytymi, tzn. charakteryzujący się atrakcyjnymi walorami turystycznymi, głównie naturalnymi oraz odpowiednim zagospodarowaniem, na którym koncentruje się ruch turystyczny (Gołembski 2002).

W pełni wykształcone regiony turystyczne funkcjonują dzięki określonym systemom organizacji przestrzennej, które opierają się na zespole urządzeń usługowych, ściśle dostosowanych do warunków środowiskowych i społecznych w nich istniejących. Zakres funkcji regionu turystycznego uzależniony jest od rodzaju i stopnia atrakcyjności środowiska naturalnego, układu ciężarów rekreacyjnych w stosunku do ośrodków zurbanizowanych, istniejących tradycji turystycznych oraz aktualnego systemu zarządzania (Warszyńska, Jackowski 1978).

O funkcjach turystycznych mówi się w przypadku regionów, w których osoby zatrudnione w usługach i handlu, związane z obsługą turystów, stanowią ponad 50% ogółu zatrudnionych. Ważna jest również wielkość bazy noclegowej. Przyjmuje się, iż rzeczywista funkcja turystyczna zaczyna się wykształcać wówczas, gdy wskaźnik osiąga wartość 100 (pojemność bazy noclegowej jest równa liczbie mieszkań ludności stałej) (Gołembski 1999).

Podstawowe elementy turystycznych jednostek przestrzennych mają ograniczony charakter. Przekroczenie wyznaczonych norm jakościowych i ilościowych spowoduje zanik funkcji turystycznych. Naturalne granice korzystania ze środowiska naturalnego wyznaczają dwa wskaźniki: naturalnej chłonności terenu i pojemności turystycznej terenu. Przyjmując, że nadrzędnym celem

przyjazdów turystycznych jest bezpośredni kontakt z naturą, to każde ograniczenie ilościowe lub jakościowe naturalnych walorów turystycznych prowadzi do ograniczenia lub zaniku funkcji turystycznej obszaru. Niemożliwa jest substytucja naturalnych walorów turystycznych, co powoduje, że zasoby zużyte przez gospodarkę turystyczną tylko w niewielkim stopniu są odnawialne. I. Jędrzejczyk dokonuje jeszcze bardziej szczegółowego podziału wskaźników, proponując jednocześnie skupienie uwagi na aspektach ekologicznych, gospodarczych, infrastrukturalnych czy socjopsychologicznych (Jędrzejczyk 1995).

Atrakcyjność turystyczna regionu jest więc pojęciem złożonym, uwarunkowanym wieloma aspektami. J. Sikora uważa, iż stopień atrakcyjności turystycznej danego terenu wyznaczany jest przez walory turystyczne, dostępność komunikacyjną oraz podaż usług związanych z zagospodarowaniem obszarów odwiedzanych (Sikora 1999).

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie najistotniejszych czynników determinujących potencjał turystyczny południowego Podlasia, a co za tym idzie indykacja podstawowych problemów, które należy przezwyciężyć, aby uczynić omawiany obszar miejscem przyciągającym popytową stronę rynku turystycznego.

Na potrzeby niniejszego opracowania wykorzystano dwie metody oceny i prezentacji potencjału turystycznego, tzw. determinanty rozwoju, które dotyczą zarówno materialnych, jak i niematerialnych jego zasobów oraz inwentaryzację. Pozwalają one na przedstawienie czynników pozytywnie lub negatywnie oddziałujących na poszczególne elementy potencjału turystycznego.

DETERMINANTY ROZWOJU POTENCJAŁU TURYSTYCZNEGO REGIONU POŁUDNIOWEGO PODLASIA

Podstawowym warunkiem określenia atrakcyjności turystycznej regionu jest oszacowanie potencjału determinujących ją zasobów. Dla lepszego zobrazowania omawianej problematyki posłużono się zestawieniem tabelarycznym (tab. 1).

Widać więc, że szczególnie w sferze zagospodarowania turystycznego, dostępności komunikacyjnej, ekonomicznej czy politycznej zdecydowaną przewagę uzyskują cechy negatywne. Jest to o tyle istotne, że dotyczy to obszarów kluczowych z punktu widzenia obsługi turystów. Aspektów infrastrukturalnych i gospodarczych nie da się wyeliminować, ponieważ są one wkomponowane w produkt turystyczny oraz wykorzystywane w działalności marketingowej.

Z kolei najsilniejszą stroną omawianego obszaru wydają się walory turystyczne oparte głównie na naturalnych atrybutach doliny rzeki Bug, które można wykorzystać do uprawiania różnorodnych form turystyki aktywnej i kwali-

Tab. 1. Determinanty rozwoju regionu południowego Podlasia
Development determinants of southern Podlasie region

Walory turystyczne	
plusy	minusy
<ul style="list-style-type: none"> • zróżnicowana kultura wynikająca z istniejących powiązań historycznych • istnienie parków krajobrazowych i rezerwatów • atrakcyjna dolina rzeki Bug • zabytki architektury – dworki i parki dworskie, architektura sakralna, muzea • dobre warunki do uprawiania turystyki aktywnej, kwalifikowanej • potencjalnie dobre warunki do rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • brak walorów dla turystyki uzdrowiskowej • niewystarczająca promocja walorów • brak zbiorników i cieków wodnych spełniających odpowiednie wymagania sanitarne na potrzeby turystyki • problemy organizacyjne – brak LOT, która koordynowałaby poczynania w zakresie rozwoju turystyki regionalnej • brak wykorzystania walorów w sezonie zimowym
Zagospodarowanie turystyczne	
<ul style="list-style-type: none"> • stosunkowo dobrze rozwinięta baza gastronomiczna i noclegowa szczególnie w większych miastach i miejscowościach regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • niski standard bazy noclegowej • niewielka ilość infrastruktury służącej do uprawiania turystyki aktywnej i kwalifikowanej • brak wypożyczalni sprzętu turystycznego • niewielka liczba biur turystycznych oferujących odpowiedni standard usług
Dostępność komunikacyjna	
<ul style="list-style-type: none"> • dogodne położenie w centralnym pasie Polski • funkcjonowanie prywatnych przewoźników • planowana modernizacja szlaków kołowych i kolejowych 	<ul style="list-style-type: none"> • słaba jakość dróg • niewielka liczba połączeń kolejowych z innymi regionami Polski • brak połączeń lotniczych • niewielka ilość oznakowanych szlaków turystycznych • brak dróg szybkiego ruchu i autostrad • niewielka ilość ścieżek rowerowych
Sfera ekonomiczna	
<ul style="list-style-type: none"> • niewysokie ceny usług turystycznych w regionie • brak presji inflacyjnej wynikającej ze świadczenia usług turystycznych • wspieranie inwestycji środkami unijnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • problemy budżetowe samorządów lokalnych • niewysokie dochody ludności miejscowej – brak inwestycji turystycznych w sektorze prywatnym • trudności w realizacji transakcji bezgotówkowych w lokalnych przedsiębiorstwach • wzrost inflacji związany z koniecznością dostosowywania wysokości cen do innych krajów członkowskich UE • wysokie bezrobocie
Sfera polityczna	
<ul style="list-style-type: none"> • istnienie „walorów politycznych” związanych z przeszłością polityczną regionu – okresy rozbiorowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wprowadzenie ruchu wizowego z krajami bloku wschodniego • ograniczenie małego ruchu granicznego • brak współpracy na różnych szczeblach samorządu terytorialnego – upolitycznianie przedsięwzięć

Sfera technologiczna	
<ul style="list-style-type: none"> • postępująca modernizacja infrastruktury paraturystycznej • dostosowywanie standardów do norm międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wciąż słabo rozwinięty system informacji turystycznej • istnienie obszarów pozbawionych podstawowych mediów (kanalizacja, wodociągi) • słabo rozwinięta infrastruktura przeznaczona dla osób niepełnosprawnych
Sfera ekologiczno-środowiskowa	
<ul style="list-style-type: none"> • obszar o niewielkim zanieczyszczeniu środowiska naturalnego • występowanie rzadkich gatunków fauny i flory • funkcjonowanie gospodarstw ekologicznych • brak tzw. turystyki masowej 	<ul style="list-style-type: none"> • coraz wyższe ceny utylizacji odpadów komunalnych • brak promocji ekologicznych form wypoczynku • brak wód powierzchniowych o wysokiej klasie czystości
Sfera kulturowa	
<ul style="list-style-type: none"> • tradycyjna podlaska gościnność • regionalne produkty i żywność 	<ul style="list-style-type: none"> • niewielkie zróżnicowanie odrębności regionalnych i lokalnych • brak tradycji turystycznych regionu • wciąż niewielka świadomość pozytywnego wpływu turystyki na sferę społeczno-ekonomiczną
Sfera społeczno-demograficzna	
<ul style="list-style-type: none"> • wolne zasoby siły roboczej w znaczeniu ilościowym i jakościowym • funkcjonowanie szkół i uczelni kształcących kadry obsługujące ruch turystyczny • mniejszości narodowe – turystyka religijno-pielgrzymkowa i sentymalna 	<ul style="list-style-type: none"> • wciąż niski poziom wykształcenia kadr turystycznych (brak kierunków magisterskich)

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, (2002)

fikowanej. Warto też zwrócić uwagę na sprzyjające uwarunkowania wynikające ze sfery społeczno-demograficznej. Wolne zasoby siły roboczej wsparte funkcjonowaniem dwóch wyższych uczelni kształcących na kierunkach turystycznych gwarantować mogą odpowiedni poziom satysfakcji wynikający ze świadczenia usług w omawianym sektorze.

Uszczegółowieniem powyższego zestawienia jest tabela inwentaryzacyjna dotycząca uwarunkowań organizacyjnych w zakresie turystyki głównych miast Południowego Podlasia: Białej Podlaskiej, Międzyrzecza Podlaskiego, Terespoła i Radzynia Podlaskiego.

Promocja oraz wiele innych działań warunkujących rozwój turystyki należą do zadań własnych gmin i powiatów, w związku z tym istotne jest, aby w ramach tych jednostek funkcjonowały odpowiednie organy zajmujące się

sprawami turystyki. W analizowanych strukturach urzędów miast nie ma wyodrębnionych stanowisk organizacyjnych, które byłyby jedynie odpowiedzialne za realizację zadań z zakresu turystyki. Obowiązki te w Białej Podlaskiej podzielone są między Referat Kultury i Sportu oraz Wydział Strategii i Rozwoju, w Terespolu przypisane są do osoby zajmującej samodzielne stanowisko do spraw społecznych, w Międzyrzeczu Podlaskim należą do kompetencji Wydziału Strategii i Rozwoju, a w Radzynie Podlaskiej do Wydziału Rozwoju Gospodarczego. Jedynie w Białej Podlaskiej można wskazać odrębną strukturę do spraw turystyki znajdującą się poza urzędem miasta. Jest to Centrum Informacji Turystycznej, którego główne cele skupiają się na promowaniu i wspieraniu inicjatyw przyczyniających się do rozwoju turystyki. Pośrednio, w znacznie węższym zakresie, funkcje te pełni również Białskie Centrum Informacji. Odmienne rozwiązanie wprowadzono w Radzynie Podlaskiej, gdzie w ramach istniejącej struktury Radzyńskiego Ośrodka Kultury i Rekreacji zorganizowano punkt informacji turystycznej (tab. 2).

Analiza działań promocyjnych prowadzonych przez poszczególne miasta ujawniła, że są one niewystarczające, brak jest systematycznego uczestnictwa w targach, opracowywania i wydawania (w tym i finansowania) publikacji turystycznych zarówno w języku polskim, jak i w językach obcych czy też pozycji dwujęzycznych. Pomocniczą rolę w promowaniu atrakcyjności turystycznych poszczególnych miast i okolic spełniają lokalne czasopisma i biuletyny takie, jak: radzyński magazyn społeczno-kulturalny „Grot”, „Goniec Terespolski”, „Biuletyn Informacyjny Miasta Terespol”, „Białczanin”. W mniejszym stopniu funkcję tę pełnią czasopisma regionalne, chociaż ich zasięg jest znacznie większy: „Słowo Podlasia”, „Dziennik Wschodni”, „Kurier Lubelski”. Szersza działalność wydawnicza i promocyjna prowadzona jest jedynie przez struktury wojewódzkie oraz w ramach realizowanych projektów unijnych przez samorządy i jednostki im podległe. Niewątpliwym atutem regionu w kształtowaniu rozwoju turystyki jest funkcjonowanie dwóch wyższych uczelni mieszczących się w Białej Podlaskiej, a kształcących na kierunkach związanych z turystyką. Słabą stroną natomiast jest brak organizacji pozarządowych skupiających władze samorządowe, branżowe oraz innego typu podmioty działające na rzecz rozwoju turystyki. Istniejące organizacje pełnią tylko funkcję pomocniczą w realizacji zadań z tego zakresu. Innym czynnikiem ograniczającym rozwój turystyki w omawianych jednostkach jest sporadyczna współpraca gmin z instytucjami o charakterze doradczym, innymi gminami czy też brak udziału w programach rozwoju turystyki (tab. 2).

Tab. 2. Inwentaryzacja uwarunkowań organizacyjnych regionu południowego Podlasia
Inventory of organisation conditionings of southern Podlasie region

Cecha	Jednostka terytorialna (miasta)			
	Biała Podlaska	Międzyrzec Podlaski	Terespol	Radzyń Podlaski
Odrębna struktura organizacyjna ds. turystyki	tak	nie	nie	nie
Samodzielne stanowisko ds. turystyki w ramach innego wydziału	nie	nie	nie	nie
Strategia rozwoju turystyki	tak	tak	tak	nie
Część turystyczna w ogólnych planach rozwoju miasta	tak	tak	tak	nie
Wolne tereny lub obiekty z możliwością przeznaczenia pod inwestycje turystyczne	tak	tak	tak	tak
Logo lub znak firmowy (turystyczny)	nie	nie	nie	nie
Inne znaki wyróżniające miasto (herb, hymn, sztandar)	tak	tak	tak	tak
Publikacje informacyjne i reklamowe o charakterze turystycznym	tak	nie	nie	nie
Inne publikacje zawierające informacje turystyczne (prasa lokalna)	tak	tak	tak	tak
Udział w targach turystycznych	tak	nie	nie	nie
Udział w programach rozwoju turystyki	tak	tak	nie	nie
Przynależność do związków celowych gmin o charakterze turystycznym	nie	nie	nie	nie
Szkoły kształcące w zakresie turystyki i rekreacji	tak	nie	nie	nie
Współpraca z instytucjami o charakterze doradczym w zakresie rozwoju turystyki	tak	tak	nie	nie
Organizacje turystyczne (stowarzyszenia)	nie	nie	nie	nie
Punkty informacji turystycznej	tak	nie	nie	tak
Biura turystyczne	tak	nie	nie	nie

Źródło: opracowanie własne na podstawie J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk, (2002)

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Warto podkreślić, że Polska jest krajem o dużym zróżnicowaniu przestrzennym, gdzie przeważają województwa o średnim i niskim poziomie atrakcyjności turystycznej. Najwyżej sklasyfikowano województwa pomorskie i zachodniopomorskie, których tereny są średnio zagospodarowane turystycznie, ale zachowany jest tam wysoki poziom walorów. W drugiej grupie, o średnim stopniu atrakcyjności turystycznej, znalazły się województwa warmińsko-ma-

zurskie, małopolskie, lubuskie, podlaskie, wielkopolskie, kujawsko-pomorskie i mazowieckie. Województwa dolnośląskie, podkarpackie, łódzkie, lubelskie i świętokrzyskie zakwalifikowano jako mało atrakcyjne dla ruchu turystycznego. Ostatnie miejsce przypadło regionowi o najniższym poziomie bazy, najniższej randze walorów i najgorzej zachowanemu środowisku naturalnemu – opolskiemu (Seweryn 2003).

Powyższa charakterystyka ma jedną wadę. Określa ona bowiem tylko obiektywne przesłanki atrakcyjności, które w tym rozumieniu mogą być zupełnie bezużyteczne dla różnorodnych form turystyki kwalifikowanej czy aktywnej (np. tramping, survival), gdzie zagospodarowanie turystyczne nie jest czynnikiem najistotniejszym.

Posiadane walory są istotnym czynnikiem stanowiącym jedynie warunek konieczny, ale niewystarczający do rozwoju turystyki na danym terenie. Atrakcyjność miejsca może wynikać nie tylko z właściwego zagospodarowania, ale także z jego braku. Na to jednak zawsze w znacznym stopniu mają wpływ władze jednostek lokalnych, bo to na ich terenach następuje proces inwestycyjny i tworzone są odpowiednie warunki do przyjmowania „gości”.

Warunki te w inwentaryzowanych jednostkach terytorialnych pozostają dalekie od wzorcowych. Szczególnie zauważalny jest brak integracji poszczególnych grup społecznych i organizacji przy realizacji inicjatyw turystycznych, a także brak świadomości władz, że możliwe jest osiągnięcie wyższych korzyści z przyjmowania większej liczby turystów. Turystom w pierwszej kolejności należy stworzyć odpowiednie warunki, a następnie ich zaprosić, czyli zachęcić do odwiedzin przez poinformowanie o posiadanych atutach. Wymaga to od władz podjęcia wielu decyzji oraz poniesienia znacznych kosztów, których zwrot w przypadku obszarów mało atrakcyjnych następuje w długim okresie.

Podsumowując, można stwierdzić, że:

1. Każda działalność, która przyczyni się do uzupełnienia luk (lub zmiany statusu w układzie minus–plus) w powyższych zestawieniach, powinna być uznawana za istotną i pożądaną;

2. Mimo wszystko powinno się pamiętać o rangowaniu cech, które ze względu na olbrzymią rozbieżność zainteresowań strony popytowej rynku turystycznego będą przedstawiały odmienne wartości;

3. Wiele inicjatyw może być realizowanych w aspekcie partnerstwa publiczno-prywatnego, tym samym szansę na udźwignięcie potencjalnych kosztów i skutecznego zarządzania wzrastają niewspółmiernie, zgodnie z teorią IQM (Integrated Quality Management) – Zintegrowane Zarządzanie Jakością.

LITERATURA

- Gołębowski G. (red.), 1999: Regionalne aspekty rozwoju turystyki. PWN, Warszawa–Poznań.
- Gołębowski G. (red.), 2002: Kompendium wiedzy o turystyce. PWN, Warszawa–Poznań.
- Jędrzejczyk I., 1995: Ekologiczne uwarunkowania i funkcje turystyki. Śląsk Sp. z o.o., Katowice.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2002: Produkt turystyczny albo jak organizować poznawanie świata. Wyd. UŁ, Łódź.
- Kornak A. S., Rapacz A., 2001: Zarządzanie turystyką i jej podmiotami w miejscowości i regionie. Wyd. AE, Wrocław.
- Seweryn R., 2003: Zróżnicowanie atrakcyjności turystycznej Polski w układzie przestrzennym. Próba pomiaru. Problemy Turystyki, 1–4.
- Sikora J., 1999: Organizacja ruchu turystycznego na wsi. WSiP, Warszawa.
- Warszyńska J., Jackowski A., 1978: Podstawy geografii turystyki. PWN, Warszawa.
- Strategia rozwoju turystyki w regionie Biała Podlaska – Brześć na lata 2008–2020.

SUMMARY

The aim of the following work is to indicate the most significant factors determining tourist potential of southern Podlasie and thus, to define basic problems which have to be solved in order to make the described area a place which may fulfil the demand of tourist market. Research material was obtained by means of typical techniques used for examining tourist potential, i.e. development determinants and stocktaking whose results were summarised in the form of a table. Research analysis indicates the fact that in the sphere of tourist management, transport, economic or political accessibility negative characteristics are overwhelming. It is very significant due to the fact that it concerns key areas as far as tourist services are concerned. However, the strongest advantages of the described area are its tourist values based mostly on natural qualities of the river Bug valley which can be used for doing various forms of active tourism.